

Prepletanje kristologije in antropologije pri Leonu Velikem

Soteriološki argument

V prvih stoletjih krščanstva smo priča številnim kristološkim sporom. Kristjani iz tega obdobja so te spore vzeli zelo resno, kar danes verjetno preseneča marsikoga. Zakaj so bili ti spori tako pomembni? Ker so bili ti verniki mnenja, da je za resnično odrešenje človeka pomembna vera v to, da se je Sin, druga Božja oseba, resnično učlovečil in da je ne samo pravi Bog, ampak tudi pravi človek. Irenej Lyonski je v boju proti gnostikom tako zapisal: "Če človek ne bi bil združen z Bogom, ne bi mogel postati deležen nepokvarljivosti."¹ S to mislijo je Irenej želel povedati, da je Sin postal pravi človek in da je zato imel tudi pravo telo. Podoben argument so za njim uporabili tudi drugi cerkveni očetje. Gregor iz Nazianza v pismu tako pravi: "Namreč to, kar ni sprejeto, ni ozdravljeno, nasprotno pa bo rešeno to, kar je združeno z Bogom."² S tem soteriološkim dokazom je želel povedati, da je Božji Sin rešil to, kar je v Jezusu Kristusu združeno z drugo Božjo osebo. Gregor je te besede zapisal v boju proti Apolinariju, ki je bil mnenja, da je Logos prevzel mesto človeške duše. Vprašanje odnosa med Božjo in človeško naravo v Kristusu pa je vprašanje, ki so ga obravnavali na ekumenskem zboru leta 451 v Kalcedonu. Koncilski očetje so sklenili, da v eni osebi, v Jezusu Kristusu, sobivata dve naravi. Ta misel se nahaja v Pismu 28, ki ga je papež Leon Veliki 13. junija 449 poslal carigrajskemu patriarhu Flavijanu. V tem dogmatičnem pismu tudi rimski škof uporabi tako imenovani soteriološki argument: "Kajti nam ne

bi bilo dopuščeno, da bi bili rešeni smrti ter gospodarja smrti in greha, hudiča, če Beseda ne bi sprejela nase naše človeške narave, do te mere, da jo je naredila za svojo."³

Iz povedanega je jasno razvidno, da sta za cerkvene očete v tesni povezanosti tako kristologija kot soteriologija in posledično tudi krščanski pogled na človeka, torej teološka antropologija. Razvoj patristične misli glede človekovega odrešenja je, kot smo videli, že od začetka vključeval vprašanje Odrešenikove narave. Ta soodvisnost kristologije in soteriologije pa se je z vso jasnostjo kazala od konca četrtega stoletja naprej. Očetje, med katerimi je seveda tudi Leon Veliki, so se zavedali, da je človeško odrešenje utemeljeno zgolj na Kristusu, pravem Bogu in pravem človeku. Basil Studer meni, da kalcedonska definicija, da dve naravi Jezusa Kristusa obstajata v eni sami osebi, mogoče ne razloži vseh soterioloških posledic te dogme. Pridige in teologija očetov, ki so pripravljali pot tej dogmi, pa odražajo to zavest.⁴ To lahko vidimo tudi pri našem papežu iz sredine petega stoletja. Leon namreč ravno s pomočjo soteriologije razlaga svoje kristološke trditve.⁵

Greh in Kristusova zmaga nad hudičem

Človek je ustvarjen po Božji podobi.⁶ Ta božjepodobnost je razlog in temelj človeškega dostojanstva.⁷ To dostojanstvo izključuje smrt, ki pa je posledica greha. Za trenutek se vrnimo k prej omenjenim vrsticam pisma Flavijanu, v katerih je izpostavljen hudič, ki

ima očitno pravico, da nad človekom izvršuje oblast. Hudič je tisti, ki človeku vzame življenje. Od kod ima to oblast? Ideja o tem, da je prvi greh izvor hudičeve oblasti⁸, ni Leonova novost, ampak se je ta misel še posebej razvila v patristični latinski misli. Kljub temu da sta se Adam in Eva sicer uprla Bogu in jedla z drevesa spoznanja dobrega in hudega zaradi prigovarjanja kače, je kaznen za to smrt, saj sta imela svobodno voljo, s katero sta prva človeka privolila v to dejanje.⁹

Kristus, ki je bil sicer brez greha, je nase prostovoljno sprejel posledice greha. S tem je smrt, ki je za vse ljudi kaznen za greh, v Kristusu postala zakrament usmiljenja.¹⁰ Ker je Jezus Kristus pravi človek, a je brez greha, iz tega sklepamo, da greh ni del človeške narave. Prvi greh pa je kljub temu spremenil človeško naravo, ki ima od tedaj naprej v sebi poželenje (*concupiscentia*). To se odraža na področju želja, ki iščejo ugodje. Človek posledično pogosto ni zmožen spoznati pravega dobrega, ki izvira iz Boga.¹¹ Namesto da bi človek svoja dejanja vršil iz ljubezni do Boga in do bližnjega, v središče postavlja sebe in svoj egoizem. To pa ne velja za dejanja Jezusa Kristusa.

Leon Veliki pravi, da je hudič v njegovem primeru naredil usodno napako. Ko je hudič videl Kristusovo človeško naravo in spregledal Jezusovo nedolžnost, je storil napako in ga ubil.¹² Bog torej človeka ni pustil samega v objemu suženjstva grehu, ampak se je odločil, da ga reši. Odrešenje človeka je posledica Božje zastonske dobrote. Sin je postal človek, da bi človeka rešil vezi smrti.

V enem od svojih postnih govorov Leon sicer trdi, da bi lahko Bog človeka rešil smrti zgolj s svojo oblastjo, a se je odločil, da bo to storil s Sinovim učlovečenjem. Zakaj? Leon pravi, da je skladneje z Božjim delom to, da hudiča premaga tam, kjer je hudič premagal človeka, torej v človeku in v njegovi svobodni volji.¹³ Pri tem pa ne gre za Božjo pre-

varo. Bog je pri odrešenju človeka ravnal nad vse pravično, saj Bog svoje moči, s katero bi lahko na enostaven način premagal hudiča, ni uporabil niti proti njemu, ki je ljudi vodil v smrt¹⁴. Hudič je svojo oblast izgubil na pravičen način, saj je, kot smo videli, ubil človeka, ki je bil brez kakršnegakoli greha. Bolj ko je Kristus kazal svoje kreposti, ki so krepko presegle kreposti svetih ljudi vseh časov, bolj si je hudič želel, da tudi nad njim izvrši svojo pravico, torej da ga ubije.¹⁵ S tem, ko se je hudič zanašal na Kristusovo človeško naravo, je, po Leonovem mnenju, naredil napako, saj je v želji po izvrševanju svoje pravice umoril nedolžnega človeka.¹⁶

Kristus je pravi Bog in pravi človek

Leon Veliki je bil torej prepričan, da je Kristus ne samo pravi Bog, ampak tudi pravi človek. To, da je bil pravi človek, pomeni, da je imel pravo človeško telo, kar pa so v Leonovem času med drugim zanikali manihejci, ki so trdili, da je materija nekaj slabega. Papež zato svari pred to versko zmoto in v svojih govorih pogosto poudarja, da materija ni nekaj slabega, ampak da je dobra, saj je Stvarnik vsega Bog, ki je dober.¹⁷ Posledica tega je seveda dejstvo, da je dobro tudi človeško telo, kar nenazadnje dokazuje učlovečenje Božjega Sina, ki je za papeža eden glavnih trenutkov v zgodovini odrešenja. Če stvarstvo in človek ne bi bila dobra, ne bi prišlo do resničnega utelešenja Besede. Za doketi- ste tako velja, da zaradi prepričanja, da je telesnost nekaj slabega, zanikajo Kristusovo popolno človeško naravo, drugi heretiki pa po Leonovem mnenju zanikajo Kristusovo božjo naravo.¹⁸ Zato papež v svojih govorih vedno znova poudarja, da je Cerkev že v preteklosti ovrгла brezbožnost te vrste. Ker je v Kristusu, ki je pravi človek, navzoča popolna božja narava, smo v njem tudi vsi ljudje deležni te božje popolnosti. Pri tem se Leon sklicuje na Pavlovo pismo Kološanom: "Kajti v njem

telesno biva vsa polnost božanstva. V njem imate svojo polnost tudi vi" (Kol 2,9-10). Z besedami desete vrstice tega pisma je po papeževem mnenju mišljena človeška narava. Ta polnost pa nam ne bi pripadala, če si Božja Beseda ne bi pridružila duše in telesa, ki sta lastni človeškemu rodu.¹⁹

Dvojna konsubstancialnost in dvojna solidarnost

Basil Studer v govorih in v pismih, ki posredno ali neposredno govorijo o Kristusovi dvojni naravi vidi pomemben poudarek v dvojni konsubstancialnosti. Jezus Kristus ni samo istega bistva z Očetom, ampak tudi s svojo materjo Marijo (consustancialis Patri, consustancialis Matri).²⁰ S tem želi Leon v najprej poudariti, da je Kristus pravi Bog in pravi človek. To, da je Bog postal pravi človek, odraža Božjo solidarnost z grešnikom. Za izražanje resnice o Kristusovi dvojni naravi pa papež poleg besede *substantia* uporablja tudi druge do neke mere sorodne izraze: (*caro*) *conditio*, *humana materia*, *natura*, *forma* ... Vsi ti izrazi označujejo resničnost odnosa z Očetom in s človekom. Studer pa istočasno ugotavlja, da se papež zaveda, da je Sin na drugačen način istega bistva z Očetom, kot je Jezus Kristus s človekom.²¹

J. Mark Armitage ugotavlja, da je odrešenje za Leona utemeljeno na dejstvu, da je Sin resnično izkusil človeški strah, trpljenje in smrt in istočasno ostal pravi Bog. Jezus Kristus "je *solidus* s svojim Očetom in je *solidus* z nami – v kolikor gre pomen besede *solidus* precej preko empatije ali moralne zveze."²² Biti solidaren je po njegovem mnenju pri Leonu in pri nekaterih drugih zahodnih očetih beseda, ki v soteriološkem jeziku opisuje proces, s katerim Sin vstopa v solidarnost z nami, da bi mi vstopili v solidarnost z njim, torej z Bogom. Na vzhodu ta proces označuje beseda *theosis*. To pomeni, da je Bog z nami popolnoma solidaren.²³ Popolna Bož-

ja solidarnost se na poseben način odraža v Leonovih pridigah, ki se nanašajo na božič, veliko noč in na vnebohod. Sin se je ob učlovečenju spustil k nam, ob vnebohodu pa je bila naša človeška narava povzdignjena v nebesa. Leon vernike spodbuja k veselju ob tem dejstvu: "*Ob velikonočnem prazniku smo se veselili Gospodovega vstajenja. Njegov vnebohod je prav tako za nas razlog veselja, kajti spominjamo se dneva in ga proslavljamo, ko je bila naša uboga človeška narava v Kristusovi osebi dvignjena nad vso nebeško množico, nad vse angelske zборе, nad vse moči neba in je sedla na desnico Boga Očeta.*"²⁴

V učlovečenju, trpljenju in smrti Kristus vstopa v popolno solidarnost z nami. Seveda pa lahko tudi človek vstopi v solidarnost z Bogom. Ljudje vstopamo v solidarnost z njim, ko smo z njim umrli, bili skupaj z njim pokopani in smo z njim vstali, torej pri krstu.²⁵ H prerodenju v krstu so poklicani ljudje vseh časov in vseh narodov.²⁶ Odrešenje, ki nam ga podarja Kristus, je univerzalno. Leon Veliki je mnenja, da je človek lahko opravičen in odrešen, če veruje. Po Kristusovem vstajenju so edini pravi verniki tisti, ki pripadajo Cerkvi.²⁷ Posameznik postane član Cerkve s krstom, pri katerem zaradi prerodenja v vodi in Svetem Duhu postane nova stvar, božji posinovljenec.²⁸ Vernik se poveže s Kristusom tako tesno, da se spremeni iz starega v novega človeka. Stari človek je podoba prvega Adama, ki greši in se s tem upre Božji volji. Ta podoba se pri krstu spremeni v podobo novega Adama, to je Kristusa, ki je sprejel in izvršil voljo nebeškega Očeta.²⁹ Pri tej obnovi po Kristusovi podobi se po mnenju Silvana Marelli ne spremeni človeštvo kot tako, ampak odnosi s Kristusom, ki postanejo odnosi vere.³⁰

Sacramentum et exemplum

Biti ustvarjen po Božji podobi pomeni posnemati Boga. Toda, kako naj ustvarjeno bit-

je posnema svojega Stvarnika? Bog človeku to razodeva skozi celotno zgodovino odrešenja, posebej pa je to pokazal s Sinovim učlovečenjem. Učlovečenje je največji znak Božje ljubezni do človeka. Vsak vernik naj bi vedno znova posnemal to ljubezen.³¹ Bog, ki nas ljubi, prežene iz vernika nevednost, zato vernik postane zmožen ljubiti Boga in tiste, ki jih ljubi on. Biti podoben Bogu torej pomeni, da v skladu s svojimi človeškimi zmožnostmi delamo kot dela Bog, da vemo, kot ve Bog in da ljubimo, kot ljubi Bog.³²

Posnemati Boga, ne pomeni zgolj posnemati njegovo ljubezen, ampak tudi iskati resnico, kar pomeni, da si mora vernik prizadevati za pravo vero. Vera in ljubezen sta dve kreposti, ki se v življenju vernika dopolnjujeta. Kdor ima pravo vero in kdor ljubi, spozna Božjo voljo in jo lahko tudi izpolnjuje.³³ Zato je najboljši primer ljubezni, ljubezen Jezusa Kristusa, ki je resnica (prim. Jn 14,6). Jezus Kristus, ki se je, kot smo že večkrat omenili, iz ljubezni do ljudi daroval na križu, je tako za vernike postal ne samo zakrament odrešenja, ampak tudi zgled, ki naj bi ga posnemali.

Sacramentum et exemplum je pomemben koncept Leonove misli, ki se nahaja že pri sv. Avguštinu. Studer je prepričan, da je Avguštinova teologija osnovni vir Leonovih govorov o *sacramentum et exemplum*³⁴. *Sacramentum* je Božje delovanje, torej milost, v zgodovini odrešenja, ki ima v središču Jezusa Kristusa, učlovečeno Besedo. Če vernik sprejema to milost v veri, če mu je podarjena v krstu in če jo skozi leto živi v liturgičnih skrivnostih, mu to omogoča ter ga spodbuja k posnemanju Boga. *Sacramentum et exemplum* sta kot dvojno zdravilo za padlo človeštvo. Preko prvega (*sacramentum*) se prejemajo Božji darovi, drugi pa zahteva človeško prizadevnost za posnemanje Jezusa Kristusa. To pomeni, da si vernik ne samo prizadeva posnemati Jezusovo ravnanje v posameznih pri-

merih, ampak da posnema Jezusovo držo, ki je izbral odpoved svojemu Božjemu veličanstvu, da je lahko sprejel človeško ponižnost.³⁵ Božja milost, kljub temu da je zastonijski dar, človeka ne spodbuja k lenobi, ampak ga vabi k poslušnosti Bogu. Ta poslušnost pa mora biti svobodna, saj le potem pomeni sodelovanje s Kristusom. Drugi, torej *exemplum*, pa pričakuje človekov osebni odgovor, ki mora biti prav tako svoboden in kaže na nenadomestljivo človeško sodelovanje z Bogom.

Človek se je zaradi prvega greha znašel v navidez brezizhodnem položaju, v katerega pa je posegel Bog z učlovečenjem, trpljenjem, smrtjo in vstajenjem svojega Sina. Skrivnost odrešenja je po mnenju Leona Velikega in tudi drugih očetov odvisna od Kristusove osebe, zato so si cerkveni očetje tako vneto prizadevali za pravo vero, saj je le ta zagotavljala, da nas je Kristus resnično odrešil. Temelj te prave vere je za papeža vera v to, da je Kristus pravi Bog in pravi človek. V teku svojega zemeljskega življenja pa nas Kristus ni samo odrešil, ampak nam je razodel tudi Božjo ljubezen do vseh ljudi in nam dal zgled, kako naj ravnamo. S tem je Božji Sin vsem ljudem odprl pot ne samo k prvotnemu dostojanstvu, ampak tudi k Bogu v nebeško kraljestvo, kjer je z Vstajim tudi že poveljučana človeška narava. Za popolno posnemanje Kristusa, pa ne zadoščajo zgolj dela ljubezni do bližnjega, ampak je potrebno tudi poznavanje resnice, ki kristjanu omogoča, da spozna Božjo voljo in jo v svojem življenju uresničuje.

Literatura:

- Leon Veliki, *Tractatus septem et nonaginta (1-38)*, CCL 138, uredil: Chavasse A., Brepols, Turnhout, 1973.
Leon Veliki, *Tractatus septem et nonaginta (39-96)*, CCL 138 A, uredil: Chavasse A., Brepols, Turnhout, 1973.
Leon Veliki, *Lettere dogmatiche*, Roma, Città nuova editrice, 1993.

- Armitage, J.M., *Twofold Solidarity. Leo the Great's Theology of Redemption*, Early Christian Studies 9, St. Pauls, Moorooka, Brisbane, 2005,
- Casula L., *La cristologia di san Leone Magno. Il fondamento dottrinale e soteriologico*, Milano, 2000.
- Marelli S., *Cristo Signore e Salvatore nella Chiesa in san Leone Magno. Excerptum ex Dissertatione*, Ianuae 1992.
- Studer B., *Consubstantialis Patri, consubstantialis Matri. Une antithèse christologique chez Léon le Grand*, v: Basil Studer, *Dominus salvator. Studien zur Christologie und Exegese der Kirchenväter*, Studia Anselmiana 107, Roma, 1992, 29-64.
- Studer, *Sacramentum et exemplum chez saint Augustine*, v: Basil Studer, *Dominus salvator. Studien zur Christologie und Exegese der Kirchenväter*, Studia Anselmiana 107, Roma, 1992, 141-212.
- Studer B., *Soteriologia*, v: *Nuovo dizionario patristico e di antichità cristiane P-Z (DPAC III)*, urednik: A. Di Berardino, Institutum patristicum Augustinianum Roma, Marietti, Milano, 2008, 5059-5064.
1. Irenej Lyonski, *Proti herezijam* 3,18,7.
2. Gregor Nazianški, *Prvo pismo Kledoniju* 7.
3. Leon Veliki, *Pismo 28 Flavijanu* 2.
4. Prim. Basil Studer, *Soteriologia*, DPAC III, 5061-5062.
5. Prim. Lucio Casula, *La cristologia di san Leone Magno. Il fondamento dottrinale e soteriologico*, Milano 2000, 239.
6. V svojih govorih se Leon ne sprašuje, če to pomeni, da je človek ustvarjen po Kristusovi podobi. Ker pa je bil Kristus brez greha, je v njegovi človeški naravi popolna božjepodobnost (prim. Leon Veliki, *Govor* 64,2).
7. Leon Veliki, *Govor* 27,6.
8. Prim. Leon Veliki, *Govor* XXII,3.
9. Prim. Leon Veliki, *Govor* 28,3.
10. Prim. Leon Veliki, *Govor* LXXXII,2.
11. Prim. Leon Veliki, *Govor* LXXXVII,1; *Govor* XC,1.
12. Prim. Leon Veliki, *Govor* 69,3.
13. Prim. Leon Veliki, *Govor* LVI,2; 63,1.
14. Prim. Lucio Casula, *La cristologia di san Leone Magno. Il fondamento dottrinale e soteriologico*, Milano, 2000, 245-246.
15. Prim. Leon Veliki, *Govor* 69,3.
16. Prim. Leon Veliki, *Govor* LXI,4a.
17. Prim. Leon Veliki, *Govor* XLII,4b.
18. Prim. Leon Veliki, *Govor* 30,2.
19. Prim. Leon Veliki, *Govor* 30,3.
20. Prim. Leon Veliki, *Pismo* 22,3; 28,2; 31,2; *Govor* 30,6; 25,2-3; 69,3.
21. Prim. Basil Studer, *Consubstantialis Patri, consubstantialis Matri. Une antithèse christologique chez Léon le Grand*, v: Basil Studer, *Dominus salvator. Studien zur Christologie und Exegese der Kirchenväter*, Studia Anselmiana 107, Roma, 1992, 31-37; 64-65.
22. J. Mark Armitage, *A Twofold Solidarity. Leo the Great's Theology of Redemption*, Early Christian Studies 9, St. Pauls, Moorooka, Brisbane, 2005, II.
23. Prim. J. Mark Armitage, *A Twofold Solidarity. Leo the Great's Theology of Redemption*, 123; Leon Veliki, *Govor* 63,6.
24. Leon Veliki, *Govor* LXXIV,1; prim. *Govor* LXXIII,4.
25. J. Mark Armitage, *A Twofold Solidarity. Leo the Great's Theology of Redemption*, 12.
26. Prim. Leon Veliki, *Govor* 49,3.
27. Prim. Leon Veliki, *Govor* 45,3.
28. Prim. Leon Veliki, *Govor* XL,2.
29. Prim. Leon Veliki, *Govor* 45,1.
30. Prim. S. Marelli, *Cristo Signore e Salvatore nella Chiesa in san Leone Magno. Excerptum ex Dissertatione*, Ianuae, 1992, 38.
31. Prim. Leon Veliki, *Govor* 48,5.
32. Prim. J. Mark Armitage, *A Twofold Solidarity. Leo the Great's Theology of Redemption*, 146; Leon Veliki, *Govor* 12,1.
33. Prim. Leon Veliki, *Govor* 45,2.
34. Prim. Basil Studer, *Sacramentum et exemplum chez saint Augustine*, v: Basil Studer, *Dominus salvator*, 141-143, 208-211.
35. Prim. Leon Veliki, *Govor* XXV,6; 67,5; Lucio Casula, *La cristologia di san Leone Magno. Il fondamento dottrinale e soteriologico*, 275-276.